

Соња НОВОТНИ, Михајло МАРОВИЌ
ЛЕКСИКОГРАФСКИ ОГЛЕДИ (ПРИКАЗ НА ИЗБРАНИ
ПРЕЗИМИЊА НА МАКЕДОНЦИТЕ И НА АЛБАНЦИТЕ)

***Анстракт:** Во трудот којшто е предмет на работа е опфатен материјалот којшто ги проучува лексикологијата, лексикографијата, лингвистиката и ономастиката, со осврт на речниците на презимињата кај Македонците и кај Албанците. Преку методот на есцерпција, синтеза и систематизација ќе дадеме приказ на избрани презимиња кај Албанците и нивниот зборообразувачки состав и на избрани презимиња кај Македонците и нивната фреквенција. Целта на рефератот е да се приближи културолошко-лексикографскиот елемент во етнолингвистички рамки преку приказот на презимињата кај Македонците и Албанците, согледани од аспект на суфиксацијата, префиксацијата и етимолошкиот пристап кај истите. Со ваквата анализа ќе согледаме дали постојат сличности или диференцијални особености во презимињата на двата етноси.*

***Клучни зборови:** лексикографија, ономастика, презиме, речник, Македонци, Албанци.*

Увод

Дел од науката за јазикот што го проучува составот на зборовите на еден јазик е и лексикологијата. Лексикологијата во себе вклучува повеќе поддисциплини, како што се семантиката/семасиологијата, етимологијата, лексикографијата, фразеологијата и др. Речничкиот состав на еден јазик се состои од огромен број зборови (од неколку илјади до повеќе стотини илјади). Некои од нив се употребуваат многу долго, некои само во еден кус временски период, едни се со широка, а други со ограничена употреба, кај некои настануваат поместувања и промени во значењето, а кај некои нема такви промени. Познато е дека лексиката на еден јазик, па и на македонскиот и на албанскиот, е најчувствителната и најотворена област од јазичниот систем, која претрпува постојани промени. Речникот на македонскиот јазик го одразува значителниот степен на стабилизација на зборовниот фонд на македонскиот стандарден јазик, зашто лексиката на јазикот не претставува прост, т.е. неорганизиран збир на зборови. (БОЈКОВСКА, ПАНДЕВ, ЃУРКОВА-МИНОВА, ЦВЕТКОВСКИ, 2008: 209-230) Како дел од лексикологијата, а со тоа и како дел од науката за јазикот (лингвистиката), лексикографијата се дефинира како дисциплина која се занимава со принципите за составување разни видови реченици, како и со нивното практично изработување. Лексикографијата е тесно поврзана со лексикологијата, и тие две дисциплини се во заемна врска. Основна задача на лексикографијата е, во еден востановен ред, да ги регистрира, да ги протоколува и да ги среди зборовите во даден јазик по азбучен (или некој друг) ред. Лексикографијата ги користи резултатите од лексикологијата. Основната

задача на лексикографијата е да даде одговор на прашањата сврзани со семантичката структура на зборовните единици, нивното функционирање во исказот, прашања врзани со собирањето и со обработката на речникот материјал. Практичен резултат од лексикографското проучување е речникот (вокабулар, лексикон). Во зависност од тоа како се обработува зборовната единица, која е основната цел на речникот, се izdelуваат два типа речници: енциклопедиски и лингвистички. (БОЈКОВСКА, ПАНДЕВ, ЃУРКОВА-МИНОВА, ЦВЕТКОВСКИ, 2008: 209-230) Лингвистичките речници, во зависност од целта и од јазичниот материјал што се обработува, најчесто можат да бидат: современи и историски, полни и неполни, општи и специјални речници, толковни речници, дијалектни речници, фразеолошки речници, речници на туѓите зборови, речници на синоними, обратни речници, правописни (ортографски) речници, ономастички речници итн. Ние во нашиот труд ќе посветиме внимание на ономастичките речници. Во ономастичките речници се толкуваат имињата (сопствените имиња и имињата на местата - топонимите), се дава опис на нивното потекло, варијантите на името (галовно, пејоративно и др.), податоци за хронолошкиот развој на името и сл. Ваквиот вид речници се од особен интерес за науката, бидејќи често се среќаваат несоодветни толкувања за потеклото на името. Кај нас, на вакви речници се работи во Институтот за македонски јазик, и веќе се излезени од печат неколку такви речници. Ортоепските (правоговорни) речници имаат практична цел, односно го покажуваат правилниот изговор на зборовите во стандардниот јазик, вклучувајќи го и акцентот на зборовите. (БОЈКОВСКА, ПАНДЕВ, ЃУРКОВА-МИНОВА, ЦВЕТКОВСКИ, 2008: 209-230)

Ономастиката како предмет на работа во нашиот реферат ги содржи избраните презимиња на Македонците и на Албанците, нивните основни карактеристики и начините на којшто се изградени како такви. Со ваквото истражување ќе согледаме дали презимињата завршуваат на *-(в)ски* или на *-ов(-ев)*, како гласи општата форма и дативната форма на презимињата на *-ски* и *-ов* и која форма се употребува како презиме, дали *-овци (-евци)* или *-ови (-еви)*. Разграничувањето на презименските суфикси *-(в)ски* од *-ов(-ев)*, односно на *-овци (-евци)* од *-ови (-еви)* му овозможува на ономастичарот да добие одговор на прашањето за граничниот појас на овој, или оној суфикс и за нивната продуктивност, односно непродуктивност на тлото на етничка Македонија (ИВАНОВА, 2016, 5-37). Презимињата кај Македонците се суфиксни и бесуфиксни. Суфиксните презимиња се образувани со следниве суфикси: *-ев* (Јовев, Филев, Прескакулев, Главинчев, Мундишев), *-ов* (Захариов, Калеников, Синфаров, Љоров, Орехов) за означување на машки лица, и *-ева* (Алексијева, Шелева, Хацијанева, Пандорева, Размојчева), *-ова* (Битракова, Ѓерасимова, Силанова, Лахтова, Туриманцова) за означување на женски лица; *-евски* (Бурзевски, Нешкевски, Газлевски, Цецевски, Сташевски), *-овски* (Франговски, Ингилизовски, Орловски, Миркуловски, Палигоровски) за означување на машки лица, и *-евска* (Трбевска, Ѓордевска, Василевска, Еленчевска, Пехчевска), *-овска* (Блажовска, Жифковска, Исјановска, Шакировска, Рајчовска) за означување на женски лица; *-ески* (Судески, Караѓулески, Динески, Ацески, Чоланчески), *-оски* (Недоски, Шокоски, Зенделоски, Устијаноски,

Момироски) за означување на машки лица, и *-еска* (Горчулеска, Цанеска, Ставреска, Пројческа, Јанеска), *-оска* (Мијоска, Алтипармакоска, Размоска, Филипоска, Бештекоска, Макаријоска, Маркоска) за означување на женски лица; *-ски* (Дунавски, Ефтимски, Лафчански, Курќински, Сердарски), *-цки* (Каравецки, Троицки), *-чки* (Живачки, Мулачки, Раички, Обочки, Дудучки), *-шки* (Бербашки, Пожешки, Себишки, Крчишки, Мреношки) за означување на машки лица, и *-ска* (Богославска, Џамбаска, Росоманска, Костадинска, Пандурска), *-цка* (Синицка, Танцка), *-чка* (Карадачка, Пармачка, Црначка, Нивичка, Глобочка), *-шка* (Мренашка, Радоешка, Вичишка, Кочишка, Чаушка) за означување на женски лица; *-евиќ* (Пајевиќ, Оџаклијевиќ, Јаковлевиќ, Баџевиќ, Урошевиќ); *-овиќ* (Драговиќ, Жежовиќ, Новаковиќ, Ранѓеловиќ, Џефердановиќ, Марковиќ, Марјановиќ); *-иќ* (Клаиќ, Голубиќ, Совиќ, Џекиќ, Алексиќ, Јовиќ); *-евич* (Димитриевиќ, Пајевиќ, Милосавлевиќ, Оџевич, Јовичевиќ), *-ович* (Радович, Гркович, Симонович, Катович, Влахович); *-ич* (Вукиќ, Шкодриќ, Гурачич, Томичич, Кујунџиќ) (ИВАНОВА, 2016, 5-37).

Презимињата со суфиксите *-ев/-ов* имаат широка употреба. Според Т. Стаматоски тие се образувани по татково име, односно тие се стари патронимици кои со текот на времето станале вистински презимиња. Презимињата со суфиксот *-е(в)ски/-о(в)ски* исто така имаат широка употреба како оние со суфиксот *-ев/-ов*. Суфиксот *-е(в)ски/-о(в)ски*, вели Т. Стаматоски, е најкарактеристичен суфикс за образување на македонските презимиња. Презимињата на *-е(в)ски/-о(в)ски* се форми со завршен процес, додека презимињата на *-ев/-ов* се патронимски форми што не се развиле понатаму. Затоа суфиксот *-е(в)ски/-о(в)ски* е вистински презименски суфикс, бидејќи диференцира многу подобро од *-ев/-ов* кој е пообичен при именувањето по татко. Врз основа на овие констатации, Т. Стаматоски (1990) заклучува дека „суфиксот *-е(в)ски/-о(в)ски* е голема специфика на македонската антропонимија. Таа е антропонимски знак за национална припадност, па според тоа има и идеолошка димензија“. (ИВАНОВА, 2016, 5-37) Презимињата со суфиксот *-ски/-ска*, како и ретките *-цки/-цка*, *-чки/-чка*, *-шки/-шка*, се во жива употреба на еден дел од Македонија. Суфиксот се додава директно на името, без проширување со формантот *-ев/-ов*. Презимињата со суфиксот *-евиќ/-овиќ* и *-иќ* (што се додава директно на името), според Т. Стаматоски, денеска се многу ретки. Овој деминутивен суфикс не е карактеристичен за македонскиот јазичен систем. Презимињата со овој суфикс се среќаваат во минатиот век и се влијание на српскохрватските форми. (СТАМАТОСКИ, 1990)

Презимињата со суфиксот *-евич/-ович* и *-ич* (што се додава направо на името) се исто така доста ретки. Овој деминутивен суфикс Т. Стаматоски етимолошки го изедначува со суфиксот *-евиќ/-овиќ* и *-иќ* и се смета дека презимињата со овој суфикс се среќаваат во минатиот век и се влијание на руските форми. Се проследуваат и презимиња образувани со суфикси својствени за други јазици, како на пример: романскиот *-и* (Дјаку, Кацаволу, Теодору, Влаху, Мишу), *-си* (Лиаку, Јанеку, Бураку, Паску, Бабушку), *-escu* (Талеску, Телеску, Космеску) и *-ани* (Шкодреану, Битољану), грчкиот (Андонакис, Рикалис, Дракулис, Коматис, Ниотис), (Мистакидис, Јоанидис, Ставридис), и (Ѓоргиос, Никос,

Палос, Рибарос, Костос), украинското -'ук (Сердјук, Контратјук, Кириљук, Петерчук, Григорчук) и -енко (Николенко, Литвиненко, Прокопенко, Макаренко, Рудченко), ерменскиот -јан (Сурмејан, Мурадијан, Кандикјан, Оханесјан, Тавитјан) и др. Бесуфиксните презимиња по потекло се од: *лично име* (Таше, Николај, Гроздан, Филип, Аспарух); *прекар* пошироко сфатен (Лапе, Џамбаз, Прличко, Касап, Шегрт); *етник*, образуван со суфиксите -иц (Посавац, Милошевац, Косовац, Загорац, Прегорац), -ец (Новоселец, Мрзенец, Слатинец, Плетварец, Коњарец), -анец (Присаѓанец, Небрешанец, Беличанец, Слеччанец, Габрешанец), -анин (Корчуланин, Драмиканин, Количанин, Мелничанин, Орешчанин), -јанин (Брезјанин, Делјанин) и -лија (Самаковлија, Серизлија, Росоклија, Варошлија); *професионално име*, образувано со суфиксите -ар (Зидар, Бочкар, Свилар, Фортотмар, Лончар), -ари (Торавари, Маџунари, Колењари), -џи (Чекреци, Бојаци, Самарџи, Кантарџи, Шеќерџи) и -џија (Лулеџија, Пештемалџија, Менканџија, Кафеанџија, Сапунџија) (ИВАНОВА, 2016, 5-37). Бесуфиксните презимиња според Т. Стаматоски (1990) се нестандартни и нефункционални. Ова се однесува особено на оние презимиња што се по потекло од лично име, бидејќи покриваат два семантички знака, и име и презиме, па ја нарушуваат самата функција на презимето. Следиме презимиња со суфиксот -енко од македонско потекло (Џрвенко, Маленко, Петренко, Христенко) и од украинско потекло (Руденко, Шатуленко, Латвиненко, Прокопенко, Макаренко); потоа можноста за усогласување на објаснувањето на презимињата со поретките суфикси, особено од несловенско потекло, како што се -и (Вангели, Сеини, Мивтари, Паруси, Корнети, Новотни) и -у (Фижу, Дјаку, Хасану, Теодору, Херту); исто така и можноста да се усогласи објаснувањето и на заглавни презимиња со консонантска група -џл- (Милосавлевска, Станисавлев, Јаковлески, Радосављевиќ), односно -џљ- (Журевљева, Сабовљева, Добросављева, Љубисављевиќ, Радосављевиќ) во основата на презимето. Се проследуваат и доста презимиња кои се нејасни, односно се смета дека се видоизменети поради некои *фонетски* промени: Баждавела, Баштавелов, Болазовски, Болас, Гарапов, Харапов, Гупаревски, Ѓупаревски, Дилиповски, Далиповски, Ѓемту, Ѓемтовски, Заркадов, Заркадановски, Зркадов, Камиџиовски, Комиџиоски, Канзуров, Конзуров, Латамонски, Лотомонски, Мелегоски, Малеговски, Мустракинска, Мустракински, Мустракимовски, Рипилоски, Рапилоски, Рипов, Рапов, Џибалевски, Џубалева, Џубалевски, Џубалески, Џобалевски, Џлковски, Џелкоска, Џилков, Џилковски, Џовироски, Џавироски, Шембелено, Шембелески, Штрулова, Штриловски, Кадрумов, Кардум, Слеановски, Слејановски, Селјановски, Јаковлески, Јаковлески, Аскалиев, Паскалиев, Аскелиев, Салапура, Пуревска, Пуровски, Пух итн. (ИВАНОВА, 2016, 5-37) На сите наведени презимиња им е нејасна етимологијата, па се смета дека се добивани преку метатеза, од хипокористични имиња итн.

По однос на избрани презимиња коишто се фреквентни кај Албанците можеме да издвоиме различни поделби од кои најистакнати се оние поделби коишто ги има наспроти потеклото, коренскиот модел на презимето, но и суфиксите коишто се проследуваат. Според првото име на носителот на името ги следиме следните презимиња

кај Албанците: Abazi, Ademaj, Ademi, Ahmeti, Ajeti, Aliu, Arifi, Asllani, Avdiu, Avdyli, Azemi, Bajrami, Balaj, Behrami, Beqiri, Bislimi, Brahimi, Demiri, Elshani, Emmini, Fazliu, Hajdari, Hajdini, Halili, Halimi, Haliti, Hasani, Haziri, Hyseni, Ibrahim, Idrizi, Imeri, Islami, Ismajli, Isufi, Jakupi, Jashari, Jusufi, Kadriu, Kastrati, Latifi, Maliqi, Mehmeti, Miftari, Morina, Murati, Musa, Musliu, Mustafa, Neziri, Osmani, Qerimi, Rama, Ramadani, Rexha, Rexhaj, Rexhepi, Rrahmani, Sadiku, Sahiti, Salihu, Sejdiu, Selimi, Selmani, Shabani, Shala, Shaqiri, Sinani, Spahiu, Sylja, Sylejmani, Tahiri, Uka, Ukaj, Veseli, Zeka, Zeneli, Zeqiri. Според завршокот (суфиксот) **-aj** izdelуваме неколку презимиња: Ademaj, Ahmetaj, Aliaj, Alijaj, Arifaj, Avdijaj, Bajramaj, Balaj, Begaj, Bekaj, Beqaj, Beqiraj, Bibaj, Binakaj, Blakaj, Brahaj, Brahimaj, Cakaj, Canaj, Çoçaj, Dakaj, Dautaj, Dedaj, Demaj, Dervishaj, Dodaj, Dreshaj, Duraj, Elezaj, Fetahaj, Fetaj, Gecaj, Gegaj, Gjocaj, Gjokaj, Gutaj, Hadergjonaj, Hajdaraj, Hakaj, Halilaj, Halitaj, Hamzaj, Haradinaj, Hasanaj, Haxhaj, Haxhijaj, Haziraj, Himaj, Hodaj, Hoxhaj, Hulaj, Hysenaj, Idrizaj, Imeraj, Islamaj, Jahaj, Januzaj, Kadriaj, Kadrijaj, Kicaj, Kukaj, Kurtaj, Latifaj, Lekaj, Likaj, Lokaj, Loshaj, Lushaj, Mahmutaj, Maksutaj, Markaj, Mataj, Mavraj, Mazrekaj, Mehmetaj, Memaj, Metaj, Muçaj, Mujaj, Mulaj, Muqaj, Musaj, Mustafaj, Neziraj, Nrecaj, Osaj, Osmanaj, Pepaj, Popaj, Pulaj, Qenaj, Qorraj, Racaj, Ramaj, Ramosaj, Rexhaj, Rexhepaj, Sadikaj, Sahitaj, Salihaj, Selimaj, Selmanaj, Sopaj, Sylaj, Shabanaj, Tafilaj, Tahiraj, Temaj, Tolaj, Ukaj, Veselaj, Zekaj, Zenelaj, Zeqiraj, Zogaj. Ќе наведеме (прикажеме) неколку презимиња коишто се определуваат според потеклото, односно според пренесувањето од колено на колено со суфиксот **-olli** (кое потекнува од тур. oğlu. 'i biri'): Bakolli, Basholli, Begisholli, Begolli, Bekolli, Boqolli, Bucolli, Cakolli, Canolli, Demolli, Dervisholli, Devolli, Dukolli, Gjokolli, Gjinolli, Hakolli, Hasolli, Havolli, Hazrolli, Hodolli, Humolli, Hykolli, Jupolli, Kadolli, Kadrolli, Kafexholli, Kamerolli, Kasapolli, Kasolli, Kerolli, Kodrolli, Kololli, Kurtolli, Lutolli, Maholli, Makolli, Mangjollli, Mehollli, Mejjinollli, Mekolli, Metolli, Muçolli, Mulolli, Muqolli, Musolli, Pacolli, Perolli, Pintolli, Plakolli, Pushkolli, Qorrolli, Ramusholli, Rizvanolli, Rustolli, Rukolli, Sedolli, Sertolli, Smakolli, Shamolli, Shatrolli, Sheholli, Shosholli, Shukolli, Shumolli, Softolli, Tafolli, Tasholli, Tërmkolli, Vrajolli, Zekolli, Zhugolli. Презимиња коишто се составени од две имиња на личност: Ahmagjekaj/Ahmaxhekaj, Ahmetgjekaj/Ahmetxhekaj, Alibajra, Alibajramaj, Alibalaj, Alibali, Alibegu, Alidema, Alidemaj, Alidemi, Alidini, Aligjiku, Alihafëzi, Alihajdaraj, Alihajdari, Alihusaj, Aligega, Alijupi, Alimani, Alimehaj, Alimetaj, Alimusa, Alimusaj, Alirifa, Alirifini, Aliriza, Alisallahu, Alishani, Alitjaha, Alizoti, Asanalijaj, Avdimetaj, Axhanela, Axhidema, Axhimusa, Axhirexha, Baldeda, Baldedaj, Balibasha, Balidemaj, Dançeli, Danhoxha, Dansefa, Demaliaj, Demalija, Demalijaj, Demëahmeti, Demëbogaj, Demelezi, Demhasaj, Demjaha, Demukaj, Dinarama, Gjevelekaj, Gjikota, Gjikota, Gjokolaj, Gjoleka, Gjollëshaj, Gjonbalaj, Gjonlëshaj, Gjovelekaj, Gjurgjeala, Gjurgjeali, Gjurgjiali, Hadergjonaj/Hadërgjonaj, Hasametaj, Hasanmetaj, Himaduna, Himbeqa, Himdula, Himtahiri, Hykosmanaj, Hykosmani, Hykosmoni, Hyselekaj, Hysenlekaj, Hysvukaj, Iberdemaj/Ibërdemaj, Iberhysaj/Ibërhysaj, Jahdauti/Jahëdauti, Jahkurti, Jahmurataj, Kolgecaj, Kolgeci, Kolgjeraj, Kolgjini, Kukalaj, Kuklecaj, Kukleci, Kurhasani, Kurhaski, Kurhasku, Kurmehaj, Kurmetaj, Kurpalaj, Kurpali, Kursani, Kursoni, Kurtaliu, Kurtbogaj, Kurtpalaj, Kurtsmajli, Kurtulaj, Lamaxhema, Limanmera, Lulgjuraj, Mahmudehaj, Mahmudemaj, Malazogu, Malneziri, Mangjollaj, Mangjollli, Mangjuku, Manrecaj, Maralusha, Maralushaj, Margataj, Margegaj, Margilaj, Marklushaj, Markprekaj, Marprenkaj, Marleka, Marleku, Mehuka, Mehukaj, Memetukaj, Metahysaj, Metarapi, Metbala, Metdërishi, Metkamberi, Metrama,

Metujkaj, Muçkurtaj, Muhadri, Mulamisini, Mularama, Mulhaxha, Mushkolaj, Nikollbibaj, Nikollprekaj, Nikollprenkaj, Nikprelaj, Nikulaj, Osdautaj, Perçuku, Perdeda, Perjuci, Perndrekaj, Pernocaj, Perpalaj, Pervorfi, Prelvukaj, Prendrecaj, Prendrekaj, Prengjoka, Prenklushaj, Prenkoçaj, Prenkolja, Prenkolnikaj, Prenlushaj, Prenpalaj, Prenrecaj, Prenrekaj, Ramosaj, Rexhahmetaj, Salauka, Saliuka, Saliuku, Shabanhaxhaj, Tafarshiku, Tahirsylaj, Tahirukaj, Tishukaj, Tishuki, Tunprekaj, Tunprenkaj, Ukëperaj, Ukësmajl, Uksmali, Ukëzeka, Ukgjini, Ukëhajdaraj, Ukimeraj, Ukimeri, Ukmata, Ukperaj, Uksmaili, Uksmajli, Ukzeka, Ukzmaili, Ukzmajli, Ukzmali, Xhevelekaj, Xhevukaj, Xhikokaj, Xhikolaj, Ymerhalili. (BIDOLLARI, 2001: 306-335)

Можеме да издвоиме и презимиња зачувани, односно давани според дадени функции или звања. Така, првично ги даваме презимињата со суфиксот *-aga*: *Abazaga, Abdulaga, Abdylaga, Agagjyshi, Aga, Agai, Agaj, Agallari, Ajdaraga, Aliaga, Avdilaga, Avdulaga, Avdullaga, Avdylaga, Bajramaga, Bejazaga, Damonaga, Dautaga, Dervishaga, Hajdaraga, Hajrullaaga, Hajrullaga, Hamitaga, Ibishaga, Ibrahimaga, Jahjaga, Jahjagaj, Jajaga, Karamanaga, Malushaga, Margagaj, Saliagaj, Tahiraga, Tairaga, Ymeraga.* Презимиња со суфиксот *-beg*: *Alibegu, Allajbegu, Begolli, Begi, Begleri, Begu, Begzadi, Begzati, Kajabegolli, Karabegu, Kasëmbegu, Lamabegu, Musbegu, Muzbegu, Nimanbegu, Salabegolli, Sallabegolli, Tahirbegolli, Velibegu, Zijabegu.* Презимиња со префиксот *Haxhi-*: *Haxhibeqiri, Haxhidema, Haxhihamza, Haxhiimeri, Haxhiislami, Haxhijahja, Haxhijusufi, Haxhikadrija, Haxhimusaj, Haxhimusliqi, Haxhimustafa, Haxhisalihu, Haxhia, Haxhiaj, Haxhiajdini, Haxhialiu, Haxhiasani, Haxhiasdini, Haxhiavdija, Haxhiavdyli, Haxhiavojli, Haxhibajrami, Haxhibeqiri, Haxhibeti, Haxhibrahimi, Haxhidauti, Haxhidema, Haxhimustafa, Haxhifazliu, Haxhifejzullahu, Haxhigjemajli, Haxhihajdini, Haxhihamza, Haxhihasani, Haxhiimeri, Haxhiislami, Haxhija, Haxhijaha, Haxhijahja, Haxhijaj, Haxhijakupi, Haxhijanuzi, Haxhijevoi, Haxhijolli, Haxhijonuzi, Haxhijsmajli, Haxhiju, Haxhikadria, Haxhikadrija, Haxhikadriu, Haxhikurteshi, Haxhilari, Haxhilatifi, Haxhimagjuni, Haxhimaxhuni, Haxhimehmedi, Haxhimehmeti, Haxhimeri, Haxhimiftari, Haxhimurati, Haxhimusa, Haxhimusliqi, Haxhimustafa, Haxhimustapa, Haxhimyftari, Haxhinikaj, Haxhiolli, Haxhisefa, Haxhisefaj, Haxhiselimaj, Haxhishabani, Haxhismajli, Haxhitasimi, Haxhiu, Haxhiveseli, Haxhixhemaili, Haxhixhemajli, Haxhiymeri.* Презимиња со префиксот *Mulla-*: *Mullaabazi, Mullaademi, Mullaaliu, Mullaavda, Mullabazi, Mullafazliu, Mullafeta, Mullafetahu, Mullahasani, Mullahaxhia, Mullaibrahimi, Mullajupi, Mullakadria, Mullakadrija, Mullalija, Mullaliu, Mullamisini, Mullarama, Mullatahiri, Mullavda, Mullaxhela/Mullagjela, Mullazenuni.* (BIDOLLARI, 2001: 306-335)

Стари презимиња кај Албанците се: *Gjergjaj, Gjergji, Gjinaj, Gjini, Gjinolli, Leka, Lekaj, Lekiqi, Leku, Lika, Likaj, Lleshaj, Lleshi, Lluka, Llukaj, Markaj, Marki, Marku, Mataj, Mazreku, Ndrecaj, Nikaj, Pjetraj, Pjetri, Prekaj, Prenaj, Uka, Ukaj.* Постојат многу малку презимиња кои укажуваат на тоа од каде доаѓаат предците на носителите на дадени презимиња. Ние ќе ги наведеме следните: *Dibra, Dragashi, Ferizaji, Gostivari, Gjakova, Gjilani, Janjeva, Kaçaniku, Kamenica, Kavaja, Korça, Kuksi, Mitrovica, Novobërda, Podujeva, Peja, Presheva, Prishtina, Prizreni, Prizrendi, Rahoveci, Puka, Shkodra, Shkupi, Tetova, Tirana, Vuçitërna, Zhuri etj.; Dibrani, Janjevaliu, Novobërdaliu, Podrimçaku, Shkodrani, Ulqinaku; Drenica, Dugagjini/Dukagjini, Gora, Hasi, Kosova, Kraja, Llapi, Mati, Merdita, Mirdita, Opoja, Podrimaj, Tropoja; Malsori/Malësori/Malesori, Malokaj, Maloku, Malsia, Malsija, Malsiu, Malsoraj.* (BIDOLLARI, 2001: 306-335)

Можеме да наведеме и неколку презимиња за коишто се смета дека имаат потекло од Санџак: *Babatinca, Baca, Bajcinca, Bajcinovci, Bajra, Bellopoja, Bërbatovci, Berila, Bllaca, Bogujevci, Bogunovci, Bojniki, Borinca, Borinci, Borovci, Braina, Brajshori, Brestovci, Breznica, Bublica, Buci, Buçinca, Budeci, Byçmeti, Cëravadiku, Çukovci, Dabinovci, Dedinca, Dobrlluka, Dragobuzhda, Dragusha, Drevina, Dubova, Dumnica, Dushullovc, Gajtani, Gërguri, Gërxfhalu, Gjaka, Gjemnica, Gjigoli, Gjushinca, Grainca, Gubetini, Hasanovci, Huruglica, Igrishta, Ivaja, Jashanica, Kapiti, Kastrati, Kërtoku, Klaiqi, Kodra, Kojçiqi, Kolludra, Konjuhi, Konjusha, Konjuvci, Konxheli, Kostanica, Kozmaqi, Kuçi, Kutlllovci, Lepaja, Llapatinca, Llozana, Llumnica, Lushaku, Magashi, Magjera, Maqedonci, Maqestena, Masurica, Matarova, Megjuani, Mehana, Mërkoja, Mërlaku, Merofci, Mijalica, Mikulani, Muzaqi, Novosella, Obërtinca, Orana, Ostërgllava, Paçarada, Përvetica, Petrovci, Piskala, Pllana, Pllashniku, Podvorica, Pollomi, Prebreza, Prekadini, Prekopuca, Prestreshi, Qyqalla, Raça, Rafuna, Rakovica, Rashica, Ratkoceri, Restelica, Rudari, Rukofci, Sfarqa, Sfirca, Shahiqi, Shillova, Shulemaja, Simnica, Slishani, Sllamniku, Spanca, Statovci, Stublla, Stullca, Surdulli, Svarça, Termkolli, Tërnav, Tërstena, Tmava, Topanica, Tovërlani, Tovorlani, Tullari, Turjani, Vërshevc, Vishesella, Visoka, Vllahinja, Vllasa, Vujanova, Xhaka, Zagragja, Zebica, Zhegrova, Zhinipotoku, Zhushi.* Презимиња кои следат потекло според племенската заедница: *Berisha, Bunjaku, Gashi, Gruda, Hoti, Kabashi, Kelmendi, Krasniqi, Kryeziu, Morina, Sopi, Shala, Thaçi.* Презимиња коишто се оформени според некој географски поим: *Fusha, Hana, Kodra, Lugu, Shkambi, Pylla, Rekathati, Trolli, Zabeli.* Презимиња коишто покажуваат континуитет на некоја верска титула, службен или воен чит итн. Од ваков тип издвојуваме презимиња со суфиксот *-xhiu* (*xhija*)/*gjiu*: *Arzoallxhi, Bozaxhiu, Çarkaxhiu, Çestenegji, Çjergji, Çyljangji, Daulgji, Degërmengji, Dervargji, Devexhiu, Eçegji, Egëgji, Egexhi, Fishekgji, Gjebexhi, Gjeregji, Gjingji, Gjurgji, Hargji, Harxhi, Jagxhi, Kafexhiu, Kallajxhi, Karagji/Karaxhi, Kingji, Limanagji/Limanaxhi, Limonaxhiu, Matranxhi, Mexhixhi, Mumxhiu, Qarkaxhiu, Qarkaxhija, Qeshmexhi, Qiraxhiu, Qulangji, Quljangji, Qylangji, Shekerxhi, Sheqergji, Takijaxhi, Tatlixhi, Topxhi, Tyfekgji, Vagangji, Xhibexhi, Xhibixhi, Xhingji.* Презимиња со суфиксот *-çiu/qiu* (а воедно прикажуваат и занаетчиски термини): *Burnutçiu, Çiburçiu, Gibukçiu, Ibqiu, Ipçiu/Ipqiu, Kaçiu, Kajmakqiu, Qibukqiu, Sahatçiu/Sahatqiu, Sapatçiu, Saraçi/Saraq, Simitçiu/Simitqiu, Tafqiu, Telqiu, Topçiu, Tyfekçiu/Tyfeqiu.* Презимиња формирани според некое занимање: *Bakalli, Berberi, Kasapi, Kovaçi, Mjeku, Nallbani, Saraçi/Saraq, Tabaku, Terziu, Xhambazi.* Презимиња формирани според верски занимања: *Dervishi, Hoxha, Myderrizi, Shehu.* Презимиња формирани според службени наслови: *Kadiu, Myftiu, Spahiu, Spahija.* Презимиња формирани според воен чин: *Bimbashi, Bajraktari, Bylykbashi, Çavdarbasha, Delibashzade.* Презимињата формирани според дадени прекари и називи имаат различен карактер: *Çallakaj, Çallaki/Çallaku, Çela, Çelaj, Çollakaj, Çollaki, Çollaku, Dallaveraj, Dallaveri, Doradrejti, Dorambari, Gervalla/Gërvalla, Gunga, Gjashtgishti, Kopili, Mashkulli, Meraku, Kallaba, Kërveshi, Kopalla, Kryeziu, Paçarizi, Parashumti, Plaku, Qafleshi/Qafëleshi, Qallaku, Qorri, Qorraj, Qosa, Qosaj, Qosja, Shkurti, Shurdha, Shurdhaj, Shurdhani, Shurdhiqi, Topalli, Topallaj, Topërlaku, Tullumi, Veçgishti, Vesvesja, Vorfi, Xhahnemti.* Презимиња формирани според некој дел од човечкото тело: *Barku, Grushti, Qafa, Koka, Kokaj.* Презимиња формирани според предмети коишто се во секојдневна употреба: *Baraku, Bardaku, Baruti, Bisaku, Çakmaku, Dajaku, Fylli, Furra, Gajtani, Kamishi, Kaçamaku, Kapixhiku, Kapuçi/Kapuçi, Koçani, Krypa, Sheqeri,*

Kuburja, Lima, Llulla, Pallaska, Pitarka, Pushka, Shporta. Презимиња формирани според дадени растенија, животни и инсекти: *Bleta, Bylbyli, Daci, Dashi, Demi* (може и деминутивни форми од типот *Ademi*), *Dreni, Gjeli, Knusi, Kenduesi, Korbi, Luani, Peshku, Pula, Piliqi* (turq. *zog pule*), *Shotani, Taraku, Zogu*. Презимиња формирани според некои објекти или институции: *Dushku, Kalaveshi, Karpuzi* (тур. '*Shalqini*'), *Mollakuqe, Shalqini, Tërshana*. Презимиња формирани според некоја нација: *Arapi, Boshnajku, Çerkezi, Gorani, Malazezi, Malziu, Maqedonci* (според тоа од каде доаѓаат), *Maxhari, Misiri, Turku, Vllasi*, итн. (BIDOLLARI, 2001: 306-335)

Презимињата во Македонија низ историјата различно се бележеле. Во времињата кога Македонија била под туѓи администрации, државни или црковни, тие ги запишувале презимињата според своите модели. За првпат по ослободувањето во 1944 година презимињата стануваат официјални формации кои ги регистрира домашната, македонска администрација. Македонските презимиња, како и презимињата кај другите словенски јазици, потекнуваат од првичните патроними кои во различни периоди имаат иста функција, но различна форма. Целта била да се означи припадноста на личноста во почетокот кон таткото, а подоцна кон целиот род, т.е. кон фамилијата на која таа личност и припаѓала. Значи, покрај другите модели со дополнителни определби кои доведуваат до конечното формирање на презимињата, именувањето на луѓето најпрвин се изразуvalo со структурен модел од лично име + патроним како втора детерминација за подобра идентификација. Тој патроним, најчесто, бил според името на таткото, што значи се однесувал само на една личност и се додавал само до имињата на синовите или на ќерките во фамилијата. Но, ова не значи дека не можат да се сретнат и искази во кои припадноста се однесувала и кон друг член од фамилијата кој имал повисок општествен статус, а со тоа и поголема популарност во средината. Така уште во ракописите од средниот век се среќаваат примери од типот *Никола Пирсов син* (во Битолскиот триод, ракопис од 12 век), но и примери како *Иван Емностин зет, Воихна Полелеев унук* (во ракописи од 14 век) и др. (КОРОБАР-БЕЛЧЕВА, 2003-2004) Родовските или фамилијарните имиња во основата го содржат името на основоположникот на родот и се изразуваат во множинска форма. Основната и појдовната структура при образувањето на македонските презименски прототипови е составена од предлогот *од* (или *на*) + *родовското име*, од типот *Марко од (на) Јордановци, Климе од Николовци, Наум од Бојковци* и сл. Тие родовски имиња, освен што укажуваат на колективна припадност, се одликуваат и со една постојаност, т.е. наследност. (Славева, 1980: 227) Според Корубин (2000: 223) родовските имиња во македонскиот јазик што завршуваат на *-овци/-евци* имаат лексикализирана множина и сами по себе не претставуваат презименски прототипови. Тој е на становиште дека презименски прототипови се аналитичките конструкции од типот *Марко од (на) Николовци, Јанко од Стојановци, Рампо од Јордановци* (значи лично име со предлогот *од/на* + *фамилијарното име*) и дека од нив ќе се добијат синтетички структури идентични со денешните презимиња како *Марко Николовски, Јанко Стојановски* или *Рампо Јордановски*. Составувачот на Прашалникот за собирање материјал за

Македонскиот дијалектен атлас ја осознал важноста да се одбележат различните форми на македонските родовски имиња и тие да се стават во корелација со формите на денешните презимиња. Затоа, во 27-та глава од Прашалникот (Видоески, 2000: 187) наложил прибирање одговори на две прашања: Дали презимињата завршуваат на *-(в)ски* или на *-ов/-ев?* и, Која форма се употребува како презиме: *-овци/ -евци* или *-ови/-еви?* Сепак, картографското прикажување на презимињата кај Македонците со суфиксите *-овски/-евски* и оние на *-ов/-ев* покажува дека структурен стандард во македонскиот јазик се презимињата на *-овски/-евски* (дијал. *-оски/ -ески*) добиени според родовските имиња на *-овци/-евци*, а оние на *-ов/-ев* добиени од *-ови/-еви* се само остаток од старите патроними (во служба на презимиња) и влијание од надворешнојазични фактори. Освен тоа, присуството на родовските имиња со суфиксите *-овци/-евци* во региони каде што среќаваме презимиња на *-ов/-ев* го потврдува гледиштето за нивно присилно преименување. Аргумент повеќе е и паралелната употреба на двете форми на презимињата во некои области. (КОРОБАР-БЕЛЧЕВА, 2003-2004). Има десеттици речници и обратни речници со содржина и приказ на презимињата кај Македонците, а ние во овој труд се користевме со *Обратниот речник на македонските презимиња* (Скопје, 2006) во издание на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков од Скопје.

Заклучок

Во заклучокот би додале дека анализата на презимињата кај определени етникуми, или национални групи е широко поле за истражување и компарирање на етимолошки и општ јазикознаен план. Ние во нашата анализа одвоивме презимиња според суфикси, префикси, географска положба, називи на службени и приватни чинови итн., и со ваквиот пристап извршивме компаративен приказ на избрани презимиња кај Македонците и кај Албанците. Дадовме само мал дел од презимињата што се фреквентни кај двата етникума и ги издвоивме според различни гледишта. Се надеваме дека со нашата работа ќе дадеме мал придонес и поттик во проучувањето на ономастиката и лексикографијата, а со тоа да дадеме и мотив за пристапување на млади лексикографи и ономастичари кон оваа научна гранка, особено кон компаративниот лексикографски приказ.

Користена литература на кирилица:

ПОП АТАНАСОВА, С. (1995). *Битолски триод*, Скопје.

СЛАВЕВА, Л. (1980). Дипломатичко-правните споменици за историјата на Полог и соседните краевы во 14 век, *Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија*, Скопје.

ИВАНОВА, О. (2016). *Студии од ономастиката и дијалектологијата*, Скопје.

ИВАНОВА, О. (2006). *Обратен речник на македонските презимиња*, Скопје.

СЕЛИЩЕВ, А. М. (1933). *Македонские кодичи XVI-XVIII веков*, София.

СТАМАТОСКИ, Т. (1990). *Македонска ономастика*, Скопје.

КОРУБИН, Б. (1983). *Јазично катче, Нова Македонија 1983*, Скопје.

КОРОБАР-БЕЛЧЕВА, Марија. (2003-2004). Македонските презимиња на -о(ѐ)ски/-е(ѐ)ски и на -ов/-ев наспрема родовските формации на -овци/-евци и на -ови/-еви. *Folia onomastica Croatica* 12-13, Загреб.

ВИДОЕСКИ Б. 2000. *Прашалник за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас*, Скопје.

БОЈКОВСКА С., ПАНДЕВ Д., ЃУРКОВА-МИНОВА Л., ЦВЕТКОВСКИ Ж. (2008). *Македонски јазик за средното образование*, Скопје.

Користена литература на латиница:

BIDOLLARI, Çlirim (2001) "Për një fjalor patronimik të shqipes", *Seminari ndërkombëtar për gjuhën, letërsinë dhe kulturën shqiptare*, Prishtinë-Prizren, gusht 2000; Prishtinë: Universiteti i Prishtinës, Fakulteti i Filologjisë, 2001.

LUCCHETI, E., Mikerezi, I., Memushi, L., Bajrami, Z. (1997), "Një studim paraprak rreth shpërndarjes së mbiemrave në bazë të abonentëve telefonikë të Shqipërisë", *Antropologjia e shqiptarëve*, Tiranë, 24-26 tetor 1997, p. 119-126.

SHKURTAJ, Gjovalin (2001), *Onomastikë dhe linguistikë*, Tiranë: Shblu, 2001. UKA, Sabit (2004), *Dëbimi i shqiptarëve nga Sanxhaku i Nishit dhe vendosja e tyre në Kosovë, 1877/1878-1912*, Ribotimi i dytë; Prishtinë.